

اظهار نظر کارشناسی درباره: «لایحه تجارت - قراردادهای تجاری»

مقدمه

پیشرفت اقتصادی و دستیابی به رشد اقتصادی مطلوب بدون وجود قوانینی که بتوانند مسیر حرکت فعالان عرصه اقتصادی را هموار و روابط بین آنان را تنظیم نمایند، میسر نخواهد بود. قانون تجارت، در زمره مهم ترین قوانین تأثیرگذار در حوزه اقتصاد هر کشوری است. با وجود پیشرفت های چشمگیر صورت گرفته در عرصه تجارت داخلی و بین المللی که منجر به پیدایش مسائل جدید در این حوزه شده است، قانون تجارت (مصوب ۱۳۱۱) ایران، به خصوص در حوزه قراردادهای تجاری، نتوانسته است خود را با این تغییرات هماهنگ نموده و نسبت به مسائل جدید پیش آمده راهکار مناسب و عملی ارائه کند. بیش از ۸۵ سال از تصویب قانون تجارت ایران سپری شده و به رغم تحولات فراوان در عرصه اقتصاد و تجارت - به خصوص تحولات ناشی از پیشرفت های الکترونیک و تکنولوژیک در دو دهه اخیر - اصلاح مهم و مؤثری بجز اصلاحات انجام شده در سال ۱۳۴۷ هجری شمسی در خصوص شرکت های سهامی، در آن صورت نگرفته است. لذا ضرورت تکمیل قانون تجارت و به روز کردن آن امری آشکار است. در این راستا بحث اصلاح قانون تجارت از مدت ها پیش مطرح بوده است و در نهایت تدوین لایحه تجارت از اوایل دهه هشتاد در دولت وقت آغاز و این لایحه در سال ۱۳۸۴ به مجلس تقدیم شد و در نهایت در تاریخ ۱۳۹۰/۱۰/۶ در کمیسیون حقوقی و قضایی که طبق اصل هشتادوپنجم قانون اساسی عهده دار بررسی آن بود به تصویب رسید و مجلس نیز در تاریخ ۱۳۹۱/۱/۲۳ با اجرای آزمایشی آن به مدت پنج سال موافقت و آن را برای شورای محترم نگهبان ارسال کرد و شورای نگهبان نیز با ایراد اصل هشتادوپنجم آن را به مجلس عودت داد. لذا برای رفع ایراد شورای نگهبان لازم است این متن در صحن علنی مجلس به تصویب برسد. نظر به حجم بالای لایحه، تصمیم کمیسیون قضایی بر آن شد که این لایحه به صورت کتاب به کتاب و در پنج مرحله به صحن علنی مجلس ارائه شود که تاکنون کتاب قراردادهای تجاری آن در ۳۳۱ ماده تقدیم صحن مجلس شده است. در این گزارش به بررسی اجمالی این مصوبه می پردازیم.

بررسی مصوبه کمیسیون قضایی

مصوبه کمیسیون قضایی در خصوص بخش قراردادهای تجاری لایحه تجارت که مشتمل بر ۳۳۱ ماده است، با رویکرد روزآمد کردن، رفع خلأها و نواقص نظام حقوقی کشور در حوزه قراردادهای تجاری، قضازدایی، تسهیل انعقاد و اجرای قراردادهای تجاری، حمایت از مصرف کنندگان در قراردادهای تجاری و شفاف سازی در این حوزه تهیه شده است. اهم راهکارها و نوآوری های مصوبه کمیسیون قضایی و حقوقی در جهت رفع نواقص قانون تجارت فعلی و تحقق رویکردهای مذکور عبارتند از:

مخصوص صحن علنی

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال چهارم

شماره ثبت:

۱۶

شماره چاپ:

۸۵۲

تاریخ چاپ:

۱۳۹۸/۴/۲۹

معاونت پژوهش های

سیاسی - حقوقی

مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۶۵۷۰

تاریخ انتشار:

۱۳۹۸/۵/۲۵

الف) پیش‌بینی مقررات عمومی با توجه به ماهیت قراردادهای تجاری (مواد ۱-۴۱)

با توجه به ماهیت خاص قراردادهای تجاری، ضروری است تا با رعایت ساختار فقهی نظام حقوقی کشور، قواعد عامی که منطبق با عرف‌های تجاری و هماهنگ با معاهدات بین‌المللی است؛ مورد پیش‌بینی قرار گیرد تا در صورت اختلاف طرفین در تعیین حقوق و تکالیف خود یا در مواردی که قرارداد طرفین حکم مسئله‌ای را تعیین نکرده باشد، بتوان احکام تفسیری و تکمیلی را به‌دست آورده و از متوقف شدن اجرای قرارداد جلوگیری نمود. در بخش مربوط به مقررات عمومی تلاش شده است عمده نقایص نظام حقوقی کشور در حوزه قواعد عمومی قراردادها برطرف گردد.

ب) پیش‌بینی موادی در خصوص شروط غیرمنصفانه در قراردادهای تجاری (ماده ۲۲)

عمده اشخاص، شرکت‌ها و مؤسساتی که در عرصه تولید و خدمات تجاری فعالیت دارند در مقایسه با دریافت‌کنندگان محصول و خدمات از حیث پیشبرد اراده و نظر خود در مذاکرات قراردادی، در موضع بالاتری قرار داشته و بعضاً ممکن است این امر منجر به تحمیل شروط قراردادی بر مشتریان و مصرف‌کنندگان گردد؛ لذا برای رفع این مشکل موادی در جهت جلوگیری از تحمیل شروط غیرمنصفانه پیش‌بینی شده است.

ج) پیش‌بینی امکان تعدیل قرارداد (ماده ۳۹)

با توجه به تغییراتی غیرقابل پیش‌بینی که ممکن است در عرصه بازار و فعالیت‌های اقتصادی به وقوع بپیوندد؛ ضروری است راهکاری در قراردادهای تجاری مورد پیش‌بینی قرار گیرد تا ضمن توجه به اصل لزوم قراردادها، بتواند قراردادهای مذکور را متناسب با تغییرات صورت گرفته، هماهنگ سازد.

د) پیش‌بینی احکامی جامع در خصوص بارنامه (مواد ۱۳۳-۱۴۳)

با توجه به اهمیت سند بارنامه در حمل‌ونقل به ویژه در حمل‌ونقل دریایی، احکام جامعی در این حوزه در نظام حقوقی ایران وجود نداشته و بعضاً در قوانین پراکنده به برخی از ویژگی‌های آن اشاره شده است؛ لذا در این مصوبه با توجه به کنوانسیون‌های بین‌المللی، به بیان احکام این سند مهم تجاری پرداخته شده است.

ه) بیان قوانین و مقررات مربوط به انبار عمومی (مواد ۱۴۴-۱۷۸)

در راستای ساماندهی انبارهای عمومی و لزوم اعتباربخشی به دو سند قبض انبار و قبض وثیقه که توسط انبارهای مذکور ارائه می‌شود، موادی در مصوبه کمیسیون به این موضوع اختصاص یافته است.

و) پیش‌بینی احکام لازم در خصوص وثیقه تجاری (مواد ۱۷۹-۱۹۴)

با توجه به دو معیار سرعت و امنیت در حوزه تجارت، ضروری می‌نمود تا احکام خاصی برای وثیقه تجاری به ویژه در خصوص به اجرا گذاشتن وثایق مربوط برای وصول طلب، مورد توجه و پیش‌بینی قرار گیرد که مصوبه مذکور به این امر توجه داشته است. شایان ذکر است در این بخش مؤلفه‌های مربوط به سنجش فضای کسب‌وکار در حوزه مربوط به دریافت اعتبار مدنظر قرار گرفته است.

ز) پیش‌بینی مؤسسات حراجی و احکام مربوط به این مؤسسات (مواد ۱۹۵-۲۲۰)

در راستای قضازدایی به خصوص کاهش ضرورت مداخله دادستان، تسهیل فروش وثایق تجاری و موارد مشابه به آن و همچنین ایجاد کسب‌وکارهای جدید در این عرصه، مؤسسه حراجی در مصوبه کمیسیون پیش‌بینی شده است.

ح) پیش‌بینی مواد جامع در خصوص لیزینگ (مواد ۲۲۱-۲۴۸)

با توجه به اهمیت صنعت لیزینگ در ایجاد کسب‌وکار و نقش شرکت‌های لیزینگ در تأمین ماشین‌آلات کارخانه‌ها و کالاهای اساسی مورد نیاز مردم از قبیل خودرو، مسکن و لوازم خانگی و همچنین رشد روزافزون این حوزه ضروری بود که قراردادهای این حوزه مورد توجه قانونگذار قرار گیرد؛ از این رو مصوبه، موادی را به بیان احکام قراردادهای حوزه لیزینگ اختصاص داده است.

ط) پیش‌بینی انواع نمایندگی توزیع و نمایندگی فروش (مواد ۲۴۹-۲۷۳)

گسترش محصولات و تنوع بازار مصرف، لزوم استفاده از واسطه‌های بازاریابی و توزیعی برای ارائه محصولات و کالاها به مصرف‌کنندگان را دوچندان کرده است. از این رو ضروری است تا در راستای تنظیم روابط بین نماینده با آمر و همچنین در جهت حمایت از حقوق مصرف‌کننده احکام این قراردادها مورد توجه قرار گیرد.

ی) پیش‌بینی قرارداد اعطای امتیاز کسب‌وکار (فرانچایز) (مواد ۳۱۳-۳۲۹)

حمایت از دارایی‌های فکری در حوزه تجارت به خصوص حمایت از برند و علائم تجاری ضروری می‌نماید که احکام و قواعد قراردادهایی که در جهت واگذاری این حقوق منعقد می‌شوند، مورد توجه قرار گیرد. از این رو لایحه با توجه به ضرورت مذکور و همچنین توسعه روزافزون این قبیل از کسب‌وکارها، موادی را به این موضوع اختصاص داده است.

نتیجه‌گیری

با توجه به نواقص جدی در نظام حقوق فعلی در خصوص قراردادهای تجاری و نظر به اینکه مصوبه کمیسیون حقوقی و قضایی با الهام از قوانین نمونه بین‌المللی توانسته با ارائه راهکارهای متناسب برای رفع این نواقص پیش‌بینی‌های لازم را مقرر کند، تصویب مصوبه مذکور مورد پیشنهاد است.

